

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут екології
Кафедра екологічного моніторингу та заповідної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ М. ХАРКІВ НА ПІДСТАВІ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН ЩОДО НАДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Виконала: студентка 2 курсу, групи ДЕ-63

спеціальності : 101 «Екологія»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

_____ / Тетяна КОБЕЦЬ

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Керівник: к. с.-г. н., доцент

_____ / Олена ГОЛОЛОБОВА

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри: д. геогр. н, професор

_____ / Надія МАКСИМЕНКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Нормоконтролер _____ / Аліна ГРЕЧКО

(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ДЕК _____ / Світлана БУРЧЕНКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Харків - 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Інститут: Навчально-науковий інститут екології
Кафедра: екологічного моніторингу та заповідної справи
Рівень вищої освіти: магістр
Спеціальність: 101« Екологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ /проф. Надія МАКСИМЕНКО
підпис ім'я та прізвище

« » _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

Тетяні Кобець

1. Тема роботи: Оцінка екологічної активності населення м. Харків на
підставі звернень громадян щодо надання екологічної інформації.

Керівник роботи Олена Гололобова, кандидат сільськогосподарських наук, доцент.

(ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «25» жовтня 2023 року №4301-5/3070

2. Строк подання студентом роботи: «01» листопада 2023 рік.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

–Ознайомитись та проаналізувати національну законодавчу базу щодо звернень громадян та доступу до публічної екологічної інформації.

–Проаналізувати європейський досвід реагування державних екологічних установ на звернення громадян щодо порушення природоохоронного законодавства.

–На прикладі Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації розглянути роботу зі зверненнями громадян в Харківській області.

–Проаналізувати звернення громадян в інтересах публічного права.

–На підставі результатів дослідження розробити рекомендації щодо взаємодії державних екологічних установ та громадськості.

–Сформулювати висновки.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Аналіз і систематизація матеріалів наукової літератури та національних і європейських нормативно-правових актів.
2	Аналіз роботи зі зверненнями громадян в Харківській області.
3	Аналіз звернення громадян в інтересах публічного права, що надійшли до Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації.
4	Написання кваліфікаційної роботи.

5. Дата видачі завдання «05» червня 2023 року

Студентка

підпис

Тетяна КОБЕЦЬ

ім'я і прізвище

Керівник роботи

_____ доц. Олена ГОЛОЛОБОВА

підпис.....

ім'я і прізвище

АНОТАЦІЯ

**ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ М. ХАРКІВ НА
ПІДСТАВІ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН ЩОДО НАДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ
ІНФОРМАЦІЇ**

Тетяна КОБЕЦЬ

Кваліфікаційна робота «Оцінка екологічної активності населення м. Харків на підставі звернень громадян щодо надання екологічної інформації» складається з 37 сторінок. Робота містить 4 розділи, 6 підрозділів, 9 рисунків, 7 таблиць та 18 літературних джерел.

Мета роботи: Провести оцінку екологічної активності населення м. Харків на підставі звернень громадян щодо надання екологічної інформації.

Об'єкт дослідження : екологічна активність населення м. Харків.

Предмет дослідження: процесуальні екологічні права, зокрема, право на екологічну інформацію.

Завдання:

- Ознайомитись та проаналізувати національну законодавчу базу щодо звернень громадян та доступу до публічної екологічної інформації.
- Проаналізувати європейський досвід реагування державних екологічних установ на звернення громадян щодо порушення природоохоронного законодавства.
- На прикладі Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації розглянути роботу зі зверненнями громадян в Харківській області.
- Провести аналіз звернення громадян в інтересах публічного права.
- На підставі результатів дослідження розробити рекомендації щодо взаємодії державних екологічних установ та громадськості.

Методи дослідження: метод аналізу нормативно-правових актів національного законодавства та законодавства Європейського Союзу, систематизація матеріалів наукової літератури за темою дослідження аналіз

нормативно-правового забезпечення. Провести оцінку екологічної активності населення м. Харків на підставі звернень громадян щодо надання екологічної інформації.

Результати: проаналізовано національну законодавчу базу щодо звернень громадян які безпосередньо стосуються фактів порушення природоохоронного законодавства. Проаналізовано європейський законодавчий базис реагування державних екологічних установ на звернення громадськості стосовно забруднення навколишнього середовища. Розглянуто роботу зі зверненнями громадян у Харківській області на прикладі Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації. Розроблено рекомендації взаємодії державних екологічних установ та громадськості на підставі результатів дослідження.

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ, ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА,
ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ,
ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН.

ABSTRACT

**ASSESSMENT OF ENVIRONMENTAL ACTIVITY OF THE POPULATION
OF KHARKIV ON THE BASIS OF CITIZENS' REQUESTS FOR
ENVIRONMENTAL INFORMATION**

Tatiana Kobets

The qualification work "Assessment of the environmental activity of the population of Kharkiv on the basis of citizens' requests for environmental information" consists of 37 pages. The work contains 4 sections, 6 subsections, 9 drawings, 7 tables and 18 references.

Objective: To assess the environmental activity of the population of Kharkiv based on citizens' requests for environmental information.

Object of research: environmental activity of the population of Kharkiv.

Subject of research: procedural environmental rights, in particular, the right to environmental information.

Objectives:

- To familiarize and analyze the national legislative framework on citizens' appeals and access to public environmental information.
- To analyze the European experience of state environmental institutions' response to citizens' appeals regarding violations of environmental legislation.
- Using the example of the Department of Environmental Protection and Nature Management of the Kharkiv Regional Military (State) Administration, to examine the work with citizens' appeals in the Kharkiv region.
- To analyze citizens' appeals in the interests of public law.
- Based on the results of the study, to develop recommendations for interaction between state environmental institutions and the public.

Research methods: the method of analyzing regulatory legal acts of national and European Union legislation, systematization of scientific literature on the topic of research analysis of regulatory and legal framework. To assess the environmental

activity of the population of Kharkiv based on citizens' requests for environmental information.

Results: the national legislative framework for citizens' appeals directly related to violations of environmental legislation was analyzed. The European experience of state environmental institutions' response to public appeals regarding environmental pollution is analyzed. The work with citizens' appeals in the Kharkiv region is considered on the example of the Department of Environmental Protection and Nature Management of the Kharkiv Regional Military. Recommendations for the interaction of state environmental institutions and the public based on the results of the study were developed.

PUBLIC CONTROL, ENVIRONMENTAL RIGHTS, ENVIRONMENTAL LEGISLATION, ENVIRONMENTAL PROTECTION MEASURES, CITIZENS' APPEALS.

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1 ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	12
1.1 Правове забезпечення звернень громадян щодо отримання екологічної інформації	12
1.2 Європейські заходи правового регулювання громадського доступу до екологічної інформації.....	14
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОБОТИ ЗІ ЗВЕРНЕННЯМИ ГРОМАДЯН В ДЕПАРТАМЕНТІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	18
2.1 Розгляд звернень громадян, як важливий напрям діяльності Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової адміністрації.....	18
2.2 Статистика надходжень звернень від громадян та шляхи вирішення екологічних правопорушень.....	20
РОЗДІЛ 3 ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ДЕПАРТАМЕНТУ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ (ДЕРЖАВНОЇ) АДМІНІСТРАЦІЇ З ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ В ІНТЕРЕСАХ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА	25
3.1 Actio Popularis в українському законодавстві та судовій практиці	25
3.2 Екологічні громадські ініціативи в інтересах публічного права. Аналіз кейсів.....	26
РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ НА ПІДСТАВІ ДОСЛІДЖЕННЯ	33
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35

Перелік умовних скорочень

- Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної (військової) адміністрації – Департамент
- Кабінет міністрів України – КМУ
- Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля – Орхуська конвенція
- Директива 2003/4/ЕС про доступ громадськості до екологічної інформації – Директива 2003/4/ЕС
- Європейський союз – ЄС
- Закон України – ЗУ
- Харківській Національний університет імені В.Н Каразіна – ХНУ імені В.Н. Каразіна
- Національний Природний парк – НПП
- Природно-заповідний фонд – ПЗФ
- Державне підприємство «Ізюмське лісове господарство» – ДП «Ізюмський лісгосп»
- Кодекс адміністративного судочинства України – КАСУ
- Об'єднанні територіальні громади – ОТГ

ВСТУП

Актуальність теми. Участь громадськості є критично важливою для досягнення цілей сталого розвитку та екологічних цілей. Ефективна участь громадськості формує активних громадян, підвищує сприйняття рішень та надає органам, що формують політику, краще знання локальних умов та інформації.

Екологічна інформація та можливість громадськості отримувати доступ до такої інформації має вагомий внесок в структуру екологічного управління. Тому надання громадськості доступ до екологічної інформації та розгляд їх звернень стосовно порушення природоохоронного законодавства формує у населення екологічну свідомість.

Об'єктом є: екологічна активність населення м. Харків.

Предметом є: процесуальні екологічні права, зокрема, право на екологічну інформацію.

Завдання:

- Ознайомитись та проаналізувати національну законодавчу базу щодо звернень громадян та доступу до публічної екологічної інформації.
- Проаналізувати європейський досвід реагування екологічних установ на звернення громадян щодо порушення природоохоронного законодавства.
- На прикладі Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації розглянути роботу зі зверненнями громадян в Харківській області.
- Провести аналіз звернення громадян в інтересах публічного права.
- На підставі результатів дослідження розробити рекомендації щодо взаємодії екологічних установ та громадськості.

Методи дослідження: метод аналізу нормативно-правових актів національного законодавства та законодавства Європейського Союзу, систематизація матеріалів наукової літератури за темою дослідження.

Основна гіпотеза: залучення громадськості до участі в питаннях порушення природоохоронного законодавства та залучення до досудових процесів розгляду цих справ зумовить тісну співпрацю громадськості з органами державної екологічної влади та буде сприяти розвитку екологічної свідомості у населення і як наслідок зменшення фактів порушення екологічного законодавства.

Наукова новизна одержаних результатів: наведено детальний аналіз звернення громадян в інтересах публічного права.

Практичне значення одержаних результатів: згідно отриманих результатів сформовано рекомендації для громадян, про їх права, що стосується доступу до екологічної інформації.

РОЗДІЛ 1.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1 Правове забезпечення звернень громадян щодо отримання екологічної інформації.

Стартом залучення до участі громадськості в міжнародно-правових питаннях є декларація Ріо-де-Жанейро, яка була реалізована у 1992 році. В даній декларації йшла мова про розвиток навколишнього природного середовища. Передумовою участі громадськості є 10 принцип цієї декларації в якій зазначалося: екологічні проблеми вирішуються ефективніше при залучені до участі всіх зацікавлених громадян на відповідному рівні [1].

Наразі питання порушення природоохоронного законодавства набуває своєї актуальності серед звичайних громадян, які не пов'язані з природничою сферою.

Відповідно до статті 40 Конституції України усі громадяни мають право надсилати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом термін [2].

Відповідно до ЗУ «Про охорону природного навколишнього середовища» стаття 9 регламентує екологічні права громадян України [3].

У 1996 року вступив в силу закон «Про звернення громадян». У зв'язку з ратифікацією даного закону кожен громадянин має змогу в усній чи письмовій формі надати скаргу, заяву чи пропозицію стосовно порушення екологічного законодавства до відповідних органів (наприклад до Департаменту захисту довкілля чи обласної державної адміністрації). Після прийняття скарги або заяви, виконавчий орган зобов'язаний інформувати заявника про процес розгляду його звернення [4].

Для того щоб громадянину створити звернення, йому необхідно написати звернення на ім'я Директора Департаменту захисту довкілля, або начальника Харківської обласної військової адміністрації чи Держаної екологічної інспекції або іншої державної екологічної установи.

В тексті звернення потрібно висвітлити сутність проблематики порушення природоохоронного законодавства чи свої скарги та пропозиції, що пов'язані з природоохоронним законодавством. Лист звернення можливо направити через електронну пошту на адресу Департаменту чи іншої установи, принести вручну в установу чи надіслати Укрпоштою. Всі необхідні контактні та інші дані можна знайти на сайті Харківської обласної військової адміністрації.

У липні 1999 року Україна ратифікувала Орхуську конвенцію. Ця конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [5].

Статтею 21 Закону України від 9 квітня 1999 р. № 586XIV «Про місцеві державні адміністрації» врегульовано повноваження місцевих державних адміністрацій в галузі використання та охорони земель, природних ресурсів і охорони довкілля» [6].

Список повноважень обласних державних адміністрацій у сфері охорони довкілля міститься у положеннях про департаменти, які реалізують екологічну політику у регіоні. До прикладу: розпорядження № 737 від 12.11.2020 «Про затвердження Положення про Департамент у новій редакції»[7]. Екологічні права громадян представлені на рис.1.1

Рис. 1.1 – Екологічні права громадян України.

В 2023 році від ініціативи Міністерства довкілля та відповідно до Постанови КМУ від 28.07.2023 №783 з'явився веб ресурс та мобільний додаток Еко Загроза. Завдяки цьому застосунку кожен українець може дізнатися достовірну інформацію про стан забруднення навколишнього середовища в будь якому куточку країни за допомогою розробленої мапи.

Також кожен українець може приєднатися до екобатальону за допомогою цього застосунку повідомляти про факти порушення природоохоронного законодавства та для зручності у застосунку є функція виклику екстрених служб [8].

1.2 Європейські заходи правового регулювання громадського доступу до екологічної інформації.

В країнах ЄС значна увага приділяється тематиці захисту довкілля, формуванню сталого розвитку і в тому числі приділяється значна увага питанню доступу громадськості до отримання екологічної інформації.

Основним законодавчим підґрунтям виступає Орхуська конвенція. Вона базується на передумові, що збільшення обізнаності громадськості та активне її залучення до питань природного середовища покращить ситуацію з охороною навколишнього природного середовища в цілому. Сенсом цієї конвенції є покликання допомогти захистити право кожної особи у майбутньому жити в середовищі, яке відповідає потребам людства [5].

З цією метою Орхуська конвенція передбачає реалізацію процесуальних прав, перелік яких надано на рис. 1.2.

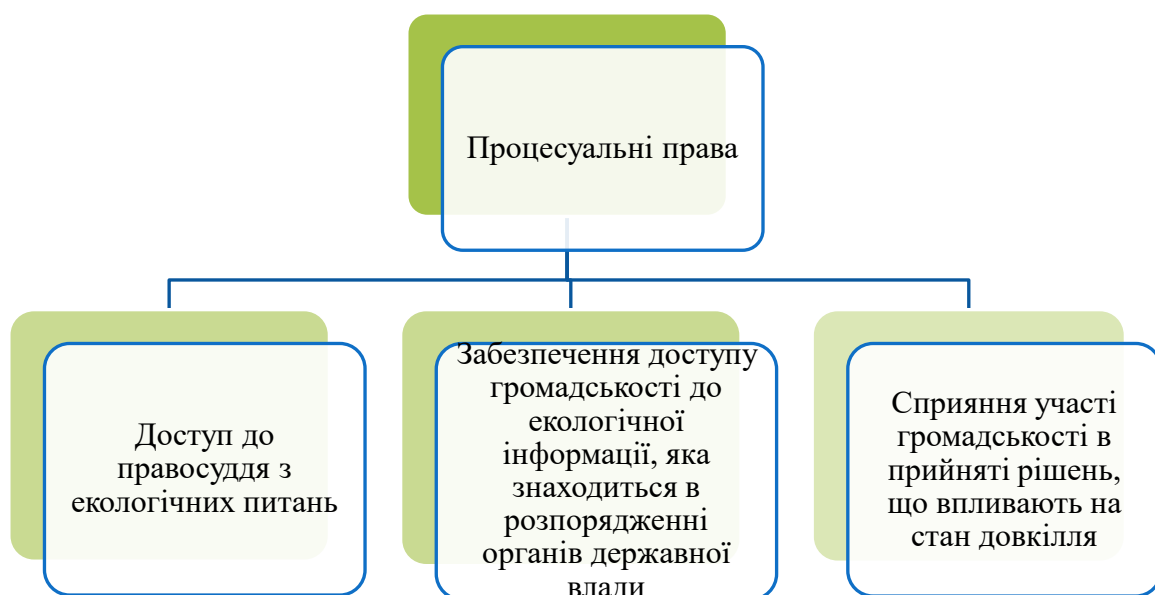

Рис.1.2 – Процесуальні права, передбачені Орхуською конвенцією

Із концепції цієї конвенції витікає Директива 2003/4/ЕС про доступ громадськості до екологічної інформації.

Директива повністю адаптує національне законодавство країн ЄС до принципів Орхуської конвенції з питань, що стосуються довкілля. Директива гарантує доступ громадськості до екологічної інформації, якою володіють органи державної влади [9].

На рис.1.3 наведено зобов'язання державних екологічних органів відносно надання інформації громадянам.

Стрімке розповсюдження інформації має здійснюватися поетапно, враховуючи суспільні, економічні та технічні фактори. Держави ЄС зобов'язані переконатися у достовірності наданої ними інформації.

Державні органи повинні докладати всіх розумних зусиль, щоб забезпечити можливість легкого відтворення інформації, якою вони володіють, та доступ до неї в електронному вигляді

Інформація повинна бути надана не пізніше ніж через 1 місяць після отримання запиту. Цей термін може бути продовжений до 2 місяців для об'ємних та складних запитів.

Державні органи повинні надавати будь-яку екологічну інформацію, якою вони володіють, заявнику без пояснення причин.

Країни ЄС повинні забезпечити, щоб державні службовці допомагали громадянам, які шукають доступ до інформації, та вести перелік доступних органів державної влади..

Інформація повинна надаватися у формі або форматі, визначеному заявником, якщо тільки вона не є загальнодоступною в іншому форматі.

Рис.1.3 – Зобов'язання державних екологічних установ відповідно до положень Директиви 2003/4/ЕС про доступ громадськості до екологічної інформації

В таблиці 1.1 представлено, що має містити екологічна інформація в електронному доступі.

Екологічна інформація в електронному доступі, яка доступна для зацікавленої
громадськості

Екологічна інформація					
Тексти міжнародних договорів, конвенцій або угод, політики, планів і програм, що стосуються довкілля	Звіти про хід виконання вищезазначених пунктів	Звіти про стан довкілля	Дані моніторингу діяльності, що може впливати на довкілля	Дозволи, які можуть мати значний вплив на довкілля	Дослідження впливу та оцінки ризиків

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ РОБОТИ ЗІ ЗВЕРНЕННЯМИ ГРОМАДЯН В ДЕПАРТАМЕНТІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

2.1 Розгляд звернень громадян як важливий напрям діяльності Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової адміністрації

Використовуючи як приклад роботу зі зверненнями громадян в Департаменті розглянемо статистичні значення надходження звернень.

Опрацювання звернень громадян в Департаменті проводиться у відповідності до Конституції України, Закону України «Про звернення громадян», Указу Президента України від 07 лютого 2008 року № 109 «Про першочергові заходи щодо забезпечення конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [2, 4, 10]. В Департаменті домінуючим напрямком в діяльності є розгляд звернень громадян. Розгляд звернень тримається на постійному контролі та розглядається відповідно встановленим термінам, що прописані в ЗУ «Про звернення громадян» [4]. В першу чергу береться на розгляд вхідні звернення від осіб, що мають особливий соціальний стан.

Існують певні умови до подання звернень громадянами до державних екологічних установ. Без виконання цих умов звернення можуть не підлягати розгляду відповідно до 8 та 17 статті ЗУ «Про звернення громадян». Рішення про відмову у розгляді приймає керівник та головний виконавець, який безпосередньо розглядає зміст звернення та надає відповідь заявнику [4].

Алгоритм звернення представлений на рис. 2.1 та рис. 2.2.

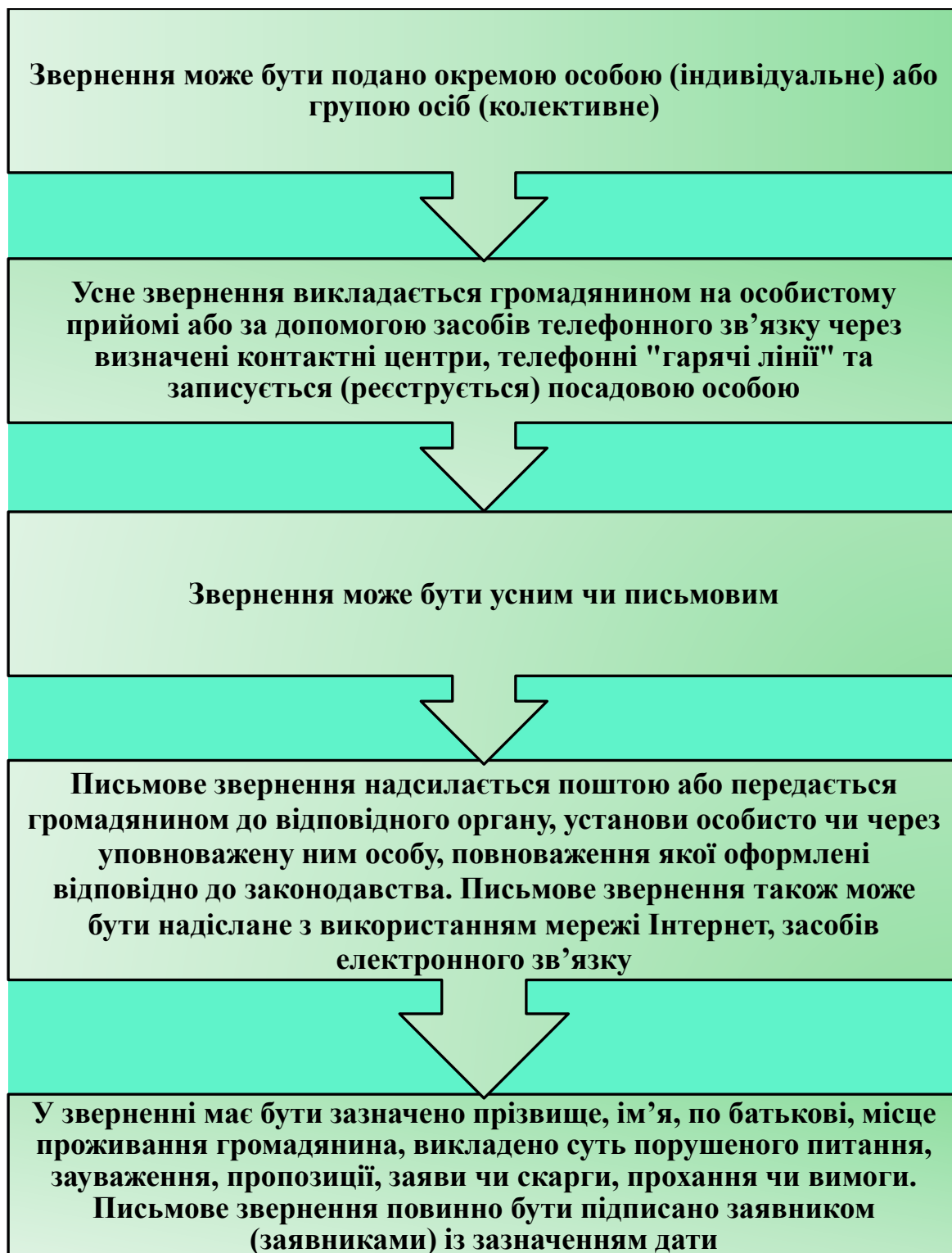

Рис. 2.1. – Вимоги до подання звернень

Рис. 2.2 – Першочергові звернення на розгляд

Ці вимоги до написання звернень описані в статті 5 ЗУ «Про звернення громадян» [4].

2.2 Статистика надходжень звернень від громадян та шляхи вирішення екологічних правопорушень.

Проведений аналіз всіх звернень громадян за 2021 рік, задля відстеження тенденції надходжень звернень за спокійних та мирних умов життя. За 2021 рік до Департаменту надійшло на розгляд 542 звернення громадян. Всі вони стосувалися тим чи іншим чином фактів порушення природоохоронного законодавства. Після проведення аналізу цих звернень, було встановлено рейтинг надходжень звернень за тематиками, який представлений на рис. 2.3. Аналіз звернень показав, що за тематикою більша частка звернень стосується питання щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ. Ця проблематика відповідає показнику 57% з усієї кількості звернень.

Рис.2.3 – Тематика звернень громадян за 2021 рік

Всі звернення в Департаменті класифікувалися відповідно до наказу Харківської обласної державної адміністрації «Про затвердження Класифікатора звернень громадян» від 20.12.2019 №98. Наразі цей наказ втратив силу і ратифіковано наказ Харківської обласної державної адміністрації «Про визначення додаткових питань, що порушуються у зверненнях громадян» від 01.03.2023 №35.

В переліку цих категорій є пункт «інші питання», це проблеми, які важко віднести до конкретної теми, тому їх винесли окрема. В рис.2.3 розглянемо правове підґрунтя розгляду таких звернень.

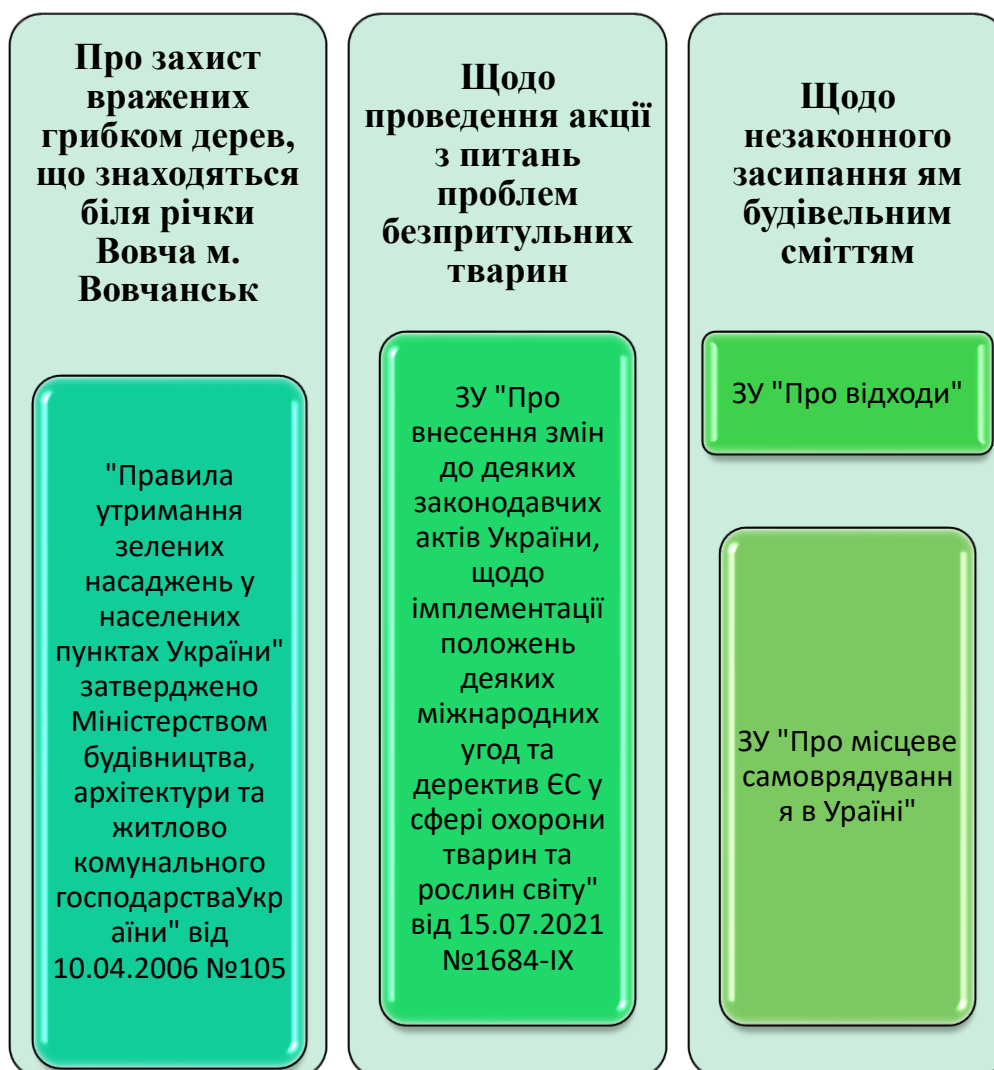

Рис.2.4 – Правове підґрунтя розгляду звернень

Був проведений аналіз надходження звернень за фактичним місцем проживання громадян, що зверталися до Департаменту.

За 2021 рік питома більшість звернень надходила від жителів м. Харків та Харківського району [11].

Статистика звернень громадян до Департаменту за показником місця проживання заявників зазначено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Статистика звернень громадян за місцем проживання заявників, 2021 р.

№	Назва району	Кількість звернень	Питома вага звернень %
1	м. Харків	341	63
2	Харківський	63	12
3	Чугуївський	26	5
4	Куп'янський	22	4
5	Близнюківський	11	2
6	Зміївський	11	2
7	Зачепилівський	11	2
8	Вовчанський	9	2
9	Дергачівський	8	1
10	Борівський	8	1
11	Лозовський	6	1
12	Ізюмський	6	1
13	Балакліївський	5	>1
17	Валківський	1	>1
18	Великобурлукський	1	>1
19	Дворічанський	1	>1
20	Сахновщинський	1	>1
21	Мукачевський	1	>1
22	Богодухівський	1	>1
23	Красноградський	1	>1

Звернення громадян також класифікуються за категорією та за соціальним статусом заявників, статистика представлена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Розподіл звернень за категорією та соціальним статусом

За категорією		За соціальним статусом	
Особи з інвалідністю II групи	5 звернень	Пенсіонери	16 звернень
Особи з інвалідністю III групи	3 звернення	Військовослужбовці	1 звернення
Учасники бойових дій	3 звернення		
Діти війни	1 звернення		

Робота зі зверненнями направлена на якісний та своєчасний розгляд скарг, заяв та пропозицій, що надійшли від громадян [11]. З всього обсягу

звернень за 2021 рік утворилася статистика відповіді заявникам на їх звернення, що представлена на рис 2.5.

Рис. 2.5 – Статистика результату розгляду звернень громадян.

За результатами розгляду звернень громадян Департаментом своєчасно надаються письмові листи-відповіді, які надсилаються заявникам на домашню або електронну адресу [4]. У зв'язку з початком повномасштабного воєнного вторгнення росії на території України, зокрема в м. Харків та Харківську область, з 24.02.2022 року суттєво зменшився показник надходження звернень до Департаменту, а також змінився домінуючий характер цих звернень.

В період з 2022 по 2023 рік домінуючий характер мають звернення щодо забезпечення паливною деревиною громадян, які її потребують відповідно до постанови КМУ від 08.10.2022 року №1139 «Про деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки території, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України»[12].

РОЗДІЛ 3.

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ДЕПАРТАМЕНТУ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ (ДЕРЖАВНОЇ) АДМІНІСТРАЦІЇ З ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЧНИХ ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ В ІНТЕРЕСАХ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

3.1 *Actio Popularis* в українському законодавстві та судовій практиці.

Доктрина *actio popularis* в перекладі з лат.—«суспільна дія», бере свій початок з римського права, вона полягає в тому, щоб надати право кожному громадянину звертатися до суду, не тільки у власних потребах, а й в першу чергу в інтересах населення [15].

Доктрина *actio popularis* в Українському законодавстві має свої відголоски в ст. 55 Конституції України. В даній статті йде мова про те, що права та свободи громадян захищаються судом. Кожній особі гарантоване право подавати оскарження до суду, про дії чи навпаки бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб [13].

Тобто, спираючись на головну ідею доктрини, можна зробити висновок, що в Україні вона тільки набирає свої темпи розвитку і має вираження через 55 ст. Конституції та Орхуську конвенцію [2].

Орхуська конвенція сприяє тому, щоб не обмежувати характер звернення лише порушенням особистих прав, бо дотримання Конвенції має більш широке значення. Сенс полягає в тому, що особи, а не лише державні структури, можуть звертатися не тільки через порушення державною установою прав конкретної особи, а й стосовно порушення прав інших членів суспільства [3].

КАСУ базується на тому, що звернення які надходять до суду з метою оскарження дій державних органів, має змогу подати лише особа, права якої безпосередньо порушені рішенням, дією чи бездіяльністю цього суб'єкта.

Більше того, в позовній заяві обов'язково потрібно обґрунтувати порушення прав заявника чи застосування до нього нормативно-правового акту. Тож КАСУ на пряму не дозволяє подавати позови в інтересах публічного порядку [8].

3.2 Екологічні громадські ініціативи в інтересах публічного права. Аналіз кейсів.

Переважна більшість звернень, що надходять до Департаменту стосуються проблем порушення природоохоронного законодавства які безпосередньо пов'язані з заявниками. Наприклад, несанкціоноване сміттєзвалище, що знаходиться неподалік будинку заявника і його не влаштовує сморід який від звалища надходить і з цією проблемою він звертається до Департаменту для вирішення даного питання. Але зустрічаються звернення які безпосередньо не стосуються заявника, але ці питання мають регіональне значення і потребують рішення. Це і є непрямий приклад *actio popularis*. Розглянемо на прикладі 4 кейсів саме з громадської ініціативи, які надійшли до Департаменту в 2021 році.

До Департаменту надійшло 3 звернення від громадськості щодо збереження природоохоронних територій та 1 щодо знищення плантації Борщівника Сосновського.

Перший кейс – колективне звернення викладачів та науковців Харківського Національного університету імені В.Н Каразіна біологічного факультету, щодо вирішення проблеми збереження природних комплексів на ділянках цілинного степу, що підлягають розпаюванню та передачі в оренду для ведення сільськогосподарського виробництва. Рештки степової цілини, що збереглися у Харківській області є, зокрема, місцеперебування степового бабака. Цей вид внесений до актуального списку видів Червоної книги України, а його природні оселища знаходяться під охоронною ЗУ «Про тваринний світ», «Про Червону книгу України», «Про природно-заповідний фонд України» та

«Про охорону навколишнього природного середовища». Особливе занепокоєння викликає ситуація з поселеннями степового бабака на північній околиці с. Гнилиця Перша Великобурлуцької ОТГ. Це одне з небагатьох стабільних поселень степового бабака в регіоні, що підтримується завдяки випасу худоби з особистих господарств місцевих жителів. На 31.01.2021 р. землі передані в оренду без будь-яких обмежень у господарюванні. Оскільки збереження решток степової біоти є загальнонаціональною та вкрай актуальною проблемою, то колектив викладачів та науковців звернулися до Департаменту для сприяння у наданні припасів головам ОТГ Чугуївського та Куп'янського районів Харківської області для подальшого доведення до відома старост сіл, землевласників та орендарів про неприпустимість розорювання степової цілини під час здійснення господарської діяльності. У разі надання в оренду чи у власність цілини степові ділянки мають використовуватися лише як пасовища або сіножаті.

У відповідності до ЗУ «Про звернення громадян» Департаментом була надана відповідь заявникам від 11.02.2021 року. За результатом розгляду колективного звернення науковців щодо збереження ділянок природного степу та запобігання можливим порушенням природоохоронного законодавства на території Гнилицького Першого Старостинського округу Великобурлуцької ОТГ Департамент, підтримуючі занепокоєння, що викликані ситуацією з поселенням степового бабака, у своєму листі на адресу Куп'янської районної державної адміністрації, Головного управління Держгеокадастру у Харківській області та Великобурлуцької селищної ради запропоновано вжити невідкладні заходи щодо недопущення розорювання пасовищ, сіножатей, яружно-балочних земель [4].

Наочно суть питання та його правове регулювання представлено в таблиці 3.1.

Другий кейс – звернення від кандидата біологічних наук, співробітника ХНУ імені В.Н. Каразіна щодо загрози тотального розорювання залишків існуючих природних територій України.

Кейс1. Правове регулювання розгляду звернень громадян

Суть питання	Правове регулювання
Вирішення проблеми збереження природних комплексів на ділянках цілиного степу, що підлягають розпаюванню та передачі в оренду для ведення сільськогосподарського виробництва	ЗУ «Про тваринний світ» ЗУ «Про Червону книгу України» ЗУ «Про природно-заповідний фонд України» ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» ЗУ «Про звернення громадян»

Заявнику була надана відповідь від Департаменту, а саме: «Департамент відповідно до ст. 186-1 Земельного кодексу України та Положення про Департамент від 12 листопада 2020 року № 737 здійснює повноваження в частині погодження документації із землеустрою земельних ділянок ПЗФ, земельних ділянок, розташованих на території чи в межах об'єкту ПЗФ або в межах прибережної захисної смуги.

Розвиток мережі територій та об'єктів ПЗФ м. Харків та Харківської області є одним із основних пріоритетів екологічної політики. Департаментом постійно проводиться робота по створенню нових та резервування цінних для заповідання об'єктів. До територій які запропоновано до заповідання включається й ціні луки, сіножаті і пасовища. Усі наукові пропозиції щодо наступного заповідання та збереження цінних природних територій з особливою увагою приймаються та розглядаються обласною державною адміністрацією.

Так, з метою збереження біологічного різноманіття, запобігання руйнування існуючих природних комплексів, Департаментом направлялися листи до органів місцевого самоврядування, до Головного управління Держгеокадастру та до Державної екологічної інспекції у Харківській області».

Наочно суть питання та його правове регулювання представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Кейс 2. Правове регулювання розгляду звернень громадян

Суть питання	Правове регулювання
Загроза тотального розорювання залишків існуючих природних територій України	ст. 186-1 Земельного кодексу України «Положення про Департамент» від 12 листопада 2020 року № 737

Третій кейс – звернення мешканця села Придонецьке Ізюмського району, який направив клопотання щодо створення Національного природного парку «Ізюмська Лука». Департаментом розглянуто клопотання та надана відповідь, а саме: порядок створення й оголошення територій та об’єктів ПЗФ визначено ст. 51–53 Закону України «Про природно заповідний фонд». У 2020 році клопотання громадської організації «Українська природоохоронна група» щодо створення НПП «Ізюмська лука» було схвалено Міністерством енергетики та захисту довкілля України. У вище зазначеному клопотанні запропоновано створити НПП «Ізюмська лука» загальною площею 32480,5 га, у тому числі за рахунок земель державного лісового фонду ДП «Ізюмське лісове господарство» – 30425,5 га. Державним агентством лісових ресурсів України повідомлено, що створення НПП на запропонованій площі недоцільно і питання потребує додаткове вивчення і обговорення. Зважаючи на вищевикладене питання створення НПП знаходиться у межах повноважень ДП «Ізюмське лісове господарство» та Державне агентство лісових ресурсів України.

Наочно суть питання та його правове регулювання представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Кейс 3. Правове регулювання розгляду звернень громадян

Суть питання	Правове регулювання
Створення Національного природного парку «Ізюмська Лука»	ст. 51-53 Закону України «Про природно заповідний фонд»

Четвертий кейс – до Департаменту надійшло індивідуальне звернення мешканця міста Харків щодо знищення популяції Борщівника Сосновського, який знаходиться на цілині луків в Харківській області.

Заявник звернувся до Департаменту з пропозицією впровадити санітарне, контрольоване випалювання рослинності, в ареалі проростання Борщівника Сосновського, як метод боротьби з цим інвазійним бур'яном.

Борщівник Сосновського – відноситься до реліктових, рослин, які мають чудові здібності до пристосування та швидко розмножуються. Ця рослина в своєму складі має фотоактивні сполуки, які дають негативний вплив для людини. Як результат через 1-2 дні з'являються опіки, що нагадують за зовнішнім виглядом та болісними відчуттями термічні опіки. У людей схильних до алергічних реакцій, такі опіки можуть призвести до фатальних наслідків. Тож проблематика розповсюдження популяції борщівника є актуальною для вирішення проблемою для населення Харківської області. Тож заявник пропонує пропозиції, щодо вирішення даної проблеми (рис.3.6).

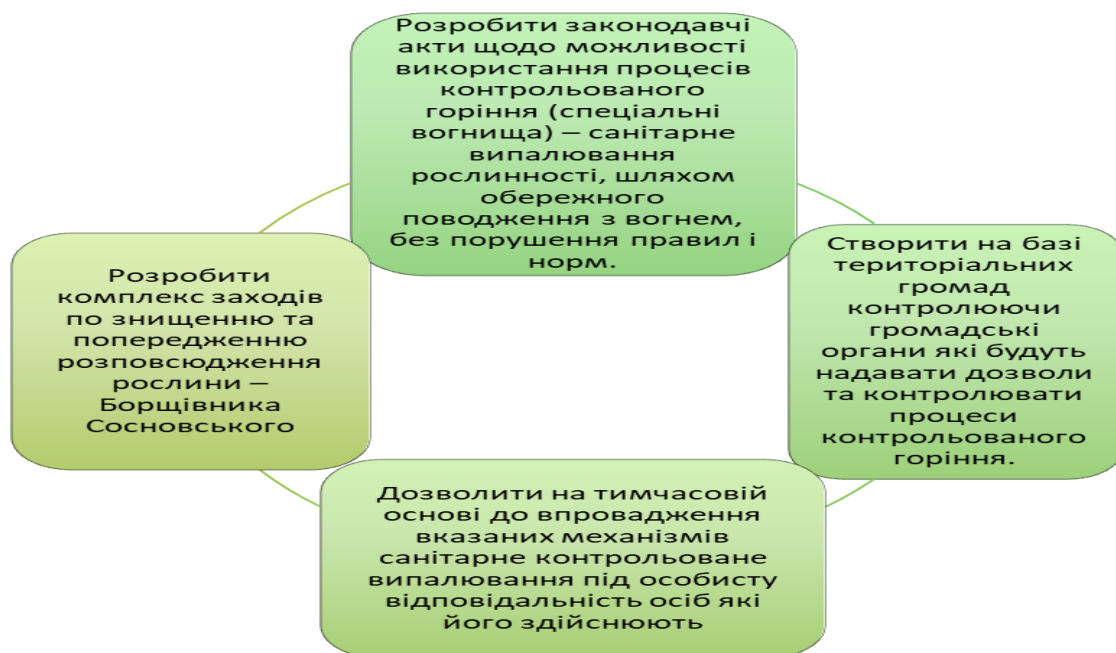

Рис.3.6 – Пропозиції від заявника, щодо вирішення проблеми неконтрольованого розповсюдження Борщівнику Сосновського

Департаментом захисту довкілля та природокористування разом з Департаментом цивільного захисту розглянуто звернення заявника в межах компетенцій, щодо проведення спалювання рослинності в боротьбі з Борщівником Сосновського.

За результатами розгляду заявнику надана відповідь про те, що Борщівник Сосновського є інвазійним бур'яном, відповідальність за невжиття заходів по боротьбі з яким передбачено статтею 52 Кодексу України «Про адміністративні правопорушення».

Водночас, за інформацією Головного управління Держпродспоживслужби в Харківській області рослина Борщівник Сосновського не входить до списку А-2 «карантинні організми, обмежено поширені в Україні» згідно наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Переліку регульованих шкідливих організмів» від 29.11.2006 №716.

Випалювання рослинності, як один з методів боротьби з шкідливою рослинністю, суперечить вимогам чинного законодавства та не може забезпечити запобігання розповсюдження борщівника та захворювань на енцефаліт.

Вимоги до випалювання шкідливої рослинності діючим санітарним законодавством України не регламентується, однак, спалювання опалого листя, що також може містити шкідливі сполуки та речовини, заборонено на території житлової забудови, в скверах та парках, відповідно до п. 3.7 Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць, затвердженим наказ МОЗ України від 17.03.2011 №145.

Ураховуючи вищезазначене, Департаментом підтримати пропозицію щодо контрольованого випалювання шкідливої рослинності, в тому числі Борщівника Сосновського, не представляється можливим, у зв'язку з тим, що даний вид боротьби є небезпечним у санітарному та епідемічному відношенні.

Кейс 4. Правове регулювання розгляду звернень громадян

Суть питання	Правове регулювання
Знищення популяції Борщівника Сосновського	ст. 52 Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Переліку регульованих шкідливих організмів» від 29.11.2006 №716.; п.3.7 «Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць» затверджений наказом МОЗ України від 17.03.2011 №145.

РОЗДІЛ 4.

РЕКОМЕНДАЦІЇ НА ПІДСТАВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз взаємодії Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної (військової) адміністрації та громадськості виявив налагоджену плідну співпрацю з цією державною інституцією у сфері охорони довкілля.

Відповідно до «Положення про Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової адміністрації» одним з найважливіших напрямків роботи є саме розгляд звернень громадян [7]. Департаментом проводиться детальний розбір запитань щодо надання екологічної інформації зацікавленої громадськості. Наступним етапом є активна взаємодія з іншими державними органами, структурами та органами місцевого самоврядування стосовно вирішення проблеми, про яку йдеться в зверненні відповідно до їх компетенцій. Керуючись законодавчою базою представник Департаменту, який займається розглядом звернень, надає заявнику обґрунтовану відповідь та описує шляхи вирішення даної проблеми.

Рекомендацією для громадян є своєчасне звернення до Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної (військової) адміністрації у разі наявних фактів порушення природоохоронного законодавства, фактів порушення прав екологічних прав людини.

Слід звертатися до Департаменту не тільки через питання, що стосуються фактів правопорушення екологічного законодавства та забруднення довкілля, які стосуються безпосередньо заявника, але і з екологічними громадськими ініціативами щодо покращення стану довкілля в інтересах публічного права.

ВИСНОВКИ

1. В кваліфікаційній роботі розглянуто активність зацікавленої громадськості з приводу надання екологічної інформації та вирішення природоохоронних питань на підставі звернень до Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації.

2. Проаналізовано роботу зі зверненнями громадян до Департаменту за 2021 рік, яка вказує на результативну взаємодію громадськості з органами державної влади. За цей час до Департаменту надійшло 542 звернення громадян. Більша частка звернень стосується питань щодо ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ. Ці питання у відсотковому співвідношенні до загальної кількості звернень складають 57%, на другому місці – питання про забруднення атмосферного повітря – 15%, а на третьому місці – порушення природоохоронного законодавства – 7%. Відповідно розподілу за місцем проживання заявників, першість поділили м. Харків – 63%, Харківський район – 12% та Чугуївський район – 5%.

3. Результати розгляду звернень за відсотковим співвідношення розподілилися таким чином: за належністю за 7 ст. ЗУ «Про звернення громадян» – 65%; надано роз'яснення – 29%; не підлягає розгляду відповідно 8 та 17 ст. ЗУ «Про звернення громадян» – 7%; вирішено позитивно – 2%.

4. Департаментом захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової (державної) адміністрації активно підтримуються екологічні громадські ініціативи, зокрема, це підтримка звернень щодо збереження природних комплексів на ділянках цілинного степу, що є місцеперебуванням видів тварин та рослин, занесених до Червоної книги України, створення нових об'єктів ПЗФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мелень-Забрамна О. Участь громадськості в прийнятті рішень та документів довкілляєвого характеру: посібник / О. Мелень-Забрамна [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів : «Компанія “Манускрипт”», 2021. 40 с.
2. Конституція України: від 28.06.1996р., статті 40 та 55 від 17 лютого 2012 року. URL: <https://tax.gov.ua/dlyagromadskosti/zvernennyagromadyan/reestratsiya/pravova/akti/53396.html> (дата звернення 10.11.2023 р.).
3. Про охорону природного навколишнього середовища: Закон України від 26.06.1991р. №1268-XII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.(дата звернення 10.11.2023р.)
4. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 №393/96-ВР: станом на 31 березня 2023.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96%D0%B2%D1%80#Tet> (дата звернення 10.11.2023 р.).
5. Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: від 06 липня 1999р. №832-XIV URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення 10.11.2023 р.).
6. Про місцеві державні адміністрації: Закону України від 9 квітня 1999 р. № 586XIV, стаття 21 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>. (дата звернення 10.11.2023р.)
7. Про затвердження Положення про Департамент захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації у новій редакції : Розпорядження № 737 від 12.11.2020 Харківської обласної державної адміністрації. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1058/105743/files/201112-01-11-zagal-737%20rozp.PDF?sv>. (дата звернення 10.11.2023р.)
8. Деякі питання функціонування сервісу фіксації фактів заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу внаслідок надзвичайних ситуацій, подій, збройної агресії Російської Федерації “ЕкоЗагроза”: Постанови

КМУ від 28.07.2023 №783. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2023-%D0%BF#Text>. (дата звернення 10.11.2023р.)

9. Про створення інфраструктури просторової інформації в Європейському Співтоваристві (INSPIRE): Директива 2007/2/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 14 березня 2007р.

10. Про першочергові заходи щодо забезпечення конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування: Указ Президента України від 07 лютого 2008 року № 109 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2008#Text> (дата звернення 10.11.2023р.)

11. Ладоня І. Л., Гололобова О.О., Кобець Т.О. Запити на екологічну інформацію та звернення громадськості щодо порушення вимог природоохоронного законодавства до місцевих органів державної виконавчої влади. *Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта – наука – виробництво – 2023*: зб. мат. XXV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 27-28 квітня 2023 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 46-48.

12. Про деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України: Постанова КМУ від 08.10.2022 року №1139. URL:<https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ministriv-kabinetu-postanovi/postanova-vid-jovtnya-2022-1139-deyaki-2022-100226.html>. (дата звернення 10.11.2023р.)

13. Олександр Базов, Доктрина actio popularis у міжнародному судовому процесі: генезис і ціннісний вимір. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ст.26-33.УДК (341.17+341.24):341.231.14.

14. Кодекс Адміністративного судочинства України: від 8 вересня 2005 року №2875-IV URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.(дата звернення 10.11.2023р.)

15. Медведєва М. О. Принципи екологічної етики в міжнародній договірній та судовій практиці. *Актуальні проблеми міжнародних відносин* 2015. Вип.124 (1), с. 65-76.

16. Регламент (ЄС) № 1367/2006: Європейського Парламенту та Ради від 6 вересня 2006 року про застосування до громади положень Орхуської конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. установ і органів. URL:<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2006/1367/oj>. (дата звернення 10.11.2023 р.).

17. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 вересня 1992р. №2475-XII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>. (дата звернення 10.11.2023р.)

18. Про Червону книгу України: Закон України від 25 грудня 2008р. №805-VI URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text>. (дата звернення 10.11.2023р.)